

Posudek vedoucího bakalářské práce - akademický rok 2017/2018

Autor: Nikola Voráčová   **Forma studia:** denní   **Obor:** Historie - Archivnictví

Název práce: Soukromí zemědělci za kolektivizace ve vybraných obcích Pardubicka (1949–1960)

Vedoucí BP: prof. PhDr. Ondřej Felcman, CSc.

Oponent BP: PhDr. Tomáš Hradecký, Ph.D.

Studentka Nikola Voráčová se rozhodla analyzovat změny v postupech komunistického státu vůči soukromým zemědělcům v jednotlivých fázích kolektivizačního procesu, a to ve vybraných obcích okresu Pardubice.

Bakalářská práce vychází ze studia výzkumu archivních pramenů; opírá se o archivní fondy uložené v SOKA Pardubice z provenience JNV, ONV, OV KSČ a některých MNV. Využito bylo i příslušné dobové zákonodárství, v dílčím rozsahu i regionální dobový tisk (*Vesnické noviny Pardubicka*), edice dokumentů i soudobá a dobová odborná literatura. Autorka zdůrazňuje, že přímo analýze postupné likvidace soukromého zemědělství se historici příliš nevěnovali, v širokém tématu kolektivizace převažuje zájem o zakládání JZD, k němuž se v posledních letech připojil výzkum pronásledování a persekuce kulaků.

Předložená bakalářská práce obsahuje úvod, čtyři kapitoly a závěr. Je doplněna seznamem zkratk (zařazeným před text práce), seznamem pramenů a literatury.

V rozsahu odpovídajícímu úrovni výzkumu a požadavkům na bakalářskou práci vymezuje v úvodu práce její obsah a stručně informuje o pramenech, z nichž vycházela, a o literatuře, kterou využila.

V první kapitole jsou představeny zásadní momenty formující podobu československého zemědělství v letech třetí republiky – Košický vládní program, zápas KSČ o rolníka jako voliče využívající osídlovací politiku státu v pohraničí a návrhy Ďurišových zákonů, které počítaly s dalším přerozdělováním půdy. Snaha KSČ ovlivnit politické postoje zemědělců byla nepochybně hlavním cílem KSČ v předúnorovém období, jen se poněkud vytrácí fakt, že konfiskace zemědělské půdy německých obyvatel měla více cílů. KSČ sice prosadila takové řešení, které mělo podpořit její vliv na vesnici, ale konfiskace sama o sobě pomáhala odčinit rozsáhlé hospodářské ztráty způsobené republikou německou okupací a vedla rovněž ke vzniku masové vrstvy nového středního rolníka a likvidaci zemědělského proletariátu. V dané chvíli ještě neznamenala nebezpečí pro soukromé vlastnictví, naopak ho posilovala, což mohlo být zdůrazněno. Vytvoření velkých pozemkových zdrojů státu po konfiskaci půdy Němcům a po revizi předválečné pozemkové reformy je jen okrajově zmíněno a až v druhé kapitole.

Druhá kapitola představuje souhrnné podání přehledu zákonů a opatření, která právně regulovala situaci zemědělství jak v předúnorovém, tak poúnorovém období; tomu autorka věnuje největší pozornost. V úvodu upozorňuje, že kapitola je založena na studiu a využití odborné literatury, k níž dohledávala konkrétní zákony, a takto zachytila vývoj právní úpravy směřující k podpoře kolektivní formy hospodaření, jíž mělo být dosaženo likvidací selského stavu. Z poúnorového zákonodárství je důraz kladen hlavně na zákon o JZD č. 69/1949 Sb. a s ním související vyhlášky a nařízení. Pro vysvětlení zásadního obratu v politice KSČ znamenajícího přechod k masovému združstevňování použila N. Voráčová názorný citát z vystoupení Antonína Zápotockého na schůzi vedení KSČ v říjnu 1948.

Další dvě kapitoly jsou věnovány již situaci soukromých zemědělců na Pardubicku. Velmi krátká je třetí kapitola, která podle názvu popisuje jejich postavení v předúnorovém období,

fakticky se však věnuje jenom dopadu velkého sucha z roku 1947 v podobě snížených výnosů obilí a brambor a vyčísluje utrpené škody, opět na základě starší regionální literatury. Zmíněn je i špatná zásobovací situace a vznik černého trhu a černých porážek. Bylo by však třeba komplexněji vystihnout poměry, v nichž se nacházelo soukromé zemědělství po válce na úrodném Pardubicku.

Poslední, čtvrtá kapitola je nejdelší, obsahuje čtyři subkapitoly a je již založena zcela na vlastním archivním výzkumu. Pozornost věnuje autorka postupné likvidaci soukromé zemědělské výroby. Z rozsáhlé tematiky se soustředila na klíčové momenty omezování soukromého vlastnictví půdy a systematické úsilí komunistického státu postupně likvidovat velké zemědělce – sedláky, kteří byli v duchu teorie třídního boje s maloburžoazií označeni nejprve za venkovské boháče, později pak termínem *kulaci* převzatým z ruštiny. Popisuje různé případy omezování velkých sedláků v různých obcích Pardubicka, zmiňuje i neúspěšnou snahu zemědělců ve Starých Jesenčanech, kde byli v podstatě jen velcí hospodáři, založit v únoru 1953 vlastní družstvo dokonce III. typu. Vcelku tak konkretizuje obrázek procesu likvidace soukromé malovýroby na okrese, byť se nejedná o komplexní data. Ve snaze docílit zásadní změny přistupoval režim i na úrodném Pardubicku u velkých rolníků k nátlaku v podobě zvýšených povinných dodávek, aby jejich neplnění dávalo důvod k následné represí včetně zabavení majetku a vystěhování, či je u menších z nich nutilo ke vstupu do družstva. Souběžně s tlakem na velké sedláky probíhala negativní novinová kampaň, která měla konkrétní hospodáře zostudit, byť noviny zveřejňovaly pouze jejich iniciály, avšak spojené se jménem obce, z nichž pocházeli. Konkrétní počet sedláků, kteří přišli o majetek a byli v okrese vystěhováni, případně odsouzeni do vězení, však není uveden. Ve třetí subkapitole je nastíněn vývoj v letech krize kolektivizace (1953–1955), kde autorka dokládá zmírnění tlaku na soukromé hospodáře, čímž měly být zajištěny lepší výsledky ve výrobě potravin. Ve čtvrté pak přibližuje nové, mírnější podoby nátlaku na soukromníky s cílem dobudovat socialistickou vesnici. Jedním z nich byl také nucený pacht, který měl řešit i nedostatek pracovních sil v zemědělství.

Závěr práce shrnuje proces likvidace soukromé zemědělské výroby na Pardubicku v podobě jistého nadhledu, s nímž rekapituluje jeho jednotlivé aspekty a poznamenává, jak téma „sociální stránky přeměny vesnice na vesnici socialistickou“ dále rozpracovat v diplomové práci. Autorka připomíná, že forma nátlaku, postihů či dokonce zjevných represí závisela i na podobě mezilidských vztahů v obcích.

Stylistickou úroveň práce považuji za velmi zdařilou. Autorka se vyjadřuje přehledně a srozumitelně. Také gramatická stránka textu je prosta jakýchkoliv chyb, a proto se k ní dále nevyjadřuji.

Předložená bakalářská práce představuje zejména ve své druhé polovině poměrně úspěšný pokus o rozbor stavu, v němž se nacházelo soukromé zemědělství v prvních letech po válce, o zachycení proměn, jimž bylo vystaveno v procesu zakládání JZD, a důsledků kolektivizace, které znamenaly jeho pozvolnou likvidaci. Práci Nikolý Voráčové považuji za plně dostačující, založenou na studiu původních pramenů a na výsledcích, k nimž při výzkumu dospěla, a proto ji doporučuji k obhajobě. Hodnotím ji stupněm....

V Praze 29. července 2018

prof. PhDr. Ondřej Felcman, CSc.